

AVELGEM

OUDENAARDSESTEENWEG

141

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Projectcode: 2018D308

Datum: 23/05/2018

**BART
BOT**
ARCHEOLOGIE

Titel: Archeologienota Avelgem Oudenaardsesteenweg 141

Erkend archeoloog: Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

Auteurs: Bart Bot

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: 2018D308

Intern projectnummer: 2018.005

Locatiegegevens: Avelgem, Oudenaardsesteenweg 141

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: xmax, ymax; xmin, ymin: 85913, 163584; 85836, 163509

Kadastergegevens: Avelgem, afdeling 1, sectie A, delen van perceelnr. 463D

Betrokken actoren: Bart Bot (erkend archeoloog), Jean-Marie Van Wanseele (contactpersoon initiatiefnemer) & Martin Verbeure (contactpersoon initiatiefnemer)

Plaats en datum: Ledeberg, 23/05/2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1.	Inleiding -----	4
1.1.	Onderzoeksopdracht -----	4
1.2.	Wettelijk kader -----	4
1.3.	Randvoorwaarden -----	5
2.	Onderzoeksmethode -----	6
2.1.	Motivering-----	6
2.2.	Organisatie -----	6
3.	Aanleiding -----	7
3.1.	Huidige toestand -----	7
3.2.	Geplande werken en impactbepaling-----	11
4.	Assesmentrapport -----	13
4.1.	Topografische situering-----	13
4.2.	Landschappelijke situering-----	15
4.3.	Bodemkundige situering-----	19
4.4.	Geologische situering-----	20
4.5.	Historische situering -----	23
4.6.	Archeologische voorkennis -----	30
4.7.	Controleboringen -----	32
5.	Synthese -----	36
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon-----	36
5.2.	Afweging geplande werken vs verder onderzoek -----	36
5.3.	Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem-----	37
5.4.	Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem-----	38
5.5.	Onderzoeksvragen-----	38
6.	Besluit-----	40
7.	Bibliografie-----	41
8.	Figurenlijst -----	41

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Avelgem Oudenaardsesteenweg 141. Het projectgebied wordt in deze studie Avelgem Oudenaardsesteenweg 141 genoemd.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie

bedraagt circa 4218m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouwen en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen om de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)³ geraadpleegd.

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

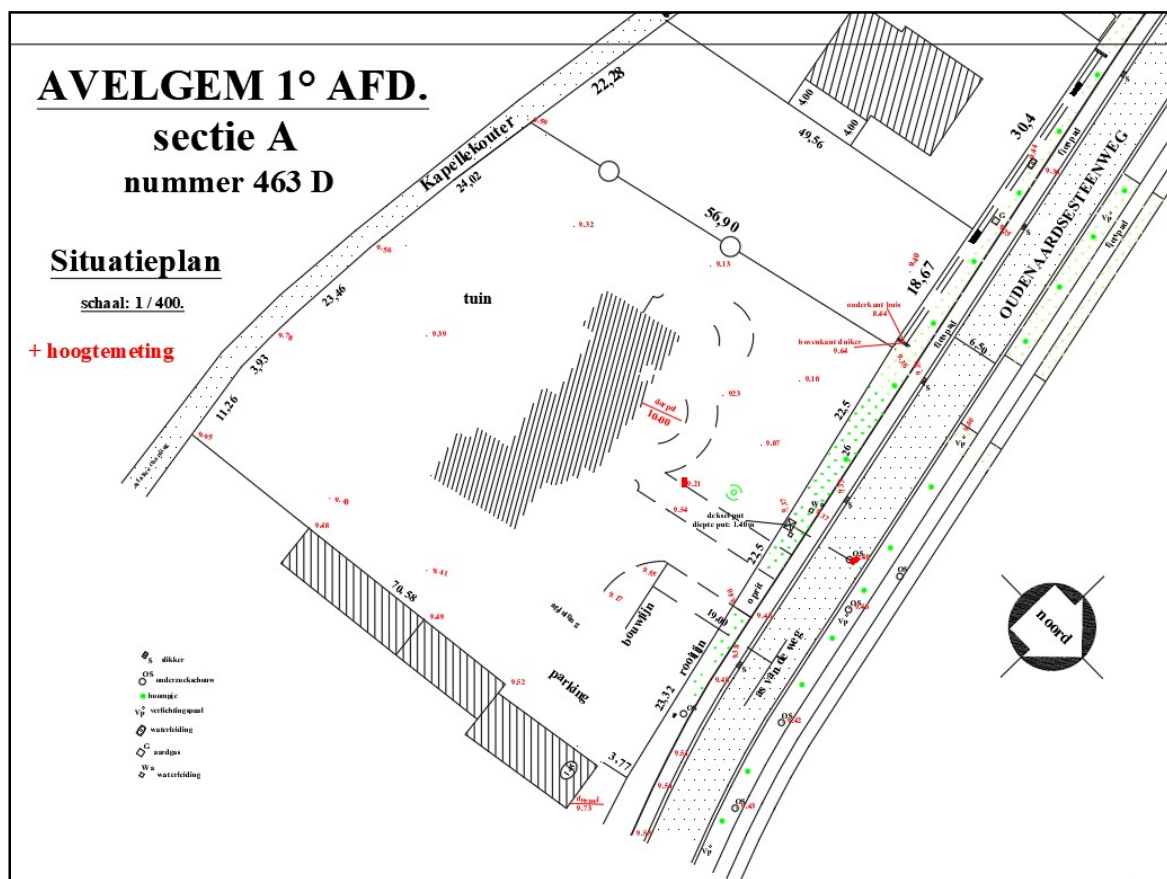
3. AANLEIDING

3.1. HUIDIGE TOESTAND

Het plangebied bevindt zich te Avelgem (provincie West-Vlaanderen) en heeft een oppervlakte van circa 4218m². Binnen het plangebied staat momenteel één grote woning met een oppervlakte van circa 430m². Ongeveer 1/3 of 143m² van deze woning is onderkelderd. Een groot deel van het projectgebied is in gebruik als tuin. In de tuin zijn, vooral in het zuidelijke en oostelijke deel enkele bomen aanwezig. In het uiterste noordoosten van het projectgebied is verharding (parking) aanwezig. In het uiterste oosten van het plangebied loopt een praktisch noord-zuid georiënteerde verharde weg.

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).

Figuur 3 Zicht op het plangebied en de woning 141 gezien vanaf de Oudenaardsesteenweg. (bron: erkend archeoloog)

Figuur 4 Zicht op het zuidelijke deel van het plangebied. (bron: erkend archeoloog)

Figuur 5 Zicht op het zuidoostelijke deel van de woning. (bron: erkend archeoloog)

3.2. GEPLANDE WERKEN EN IMPACTBEPALING

De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor het verkavelen van het plangebied. Vervolgens zullen in totaal 8 nieuwe woningen gebouwd worden voorzien van nieuwe riolering. Twee opritten zorgen voor de verbinding met de Oudenaardsesteenweg. De woning die momenteel binnen het plangebied staat zal worden afgebroken.

De werken zullen een grote impact hebben op de ondergrond: het graven van de funderingen, de aanleg van diverse nutsleidingen, zwaar rollend verkeer binnen het plangebied. Al deze elementen zullen er voor zorgen dat het eventuele aanwezige archeologische erfgoed grondig verstoord zal worden.

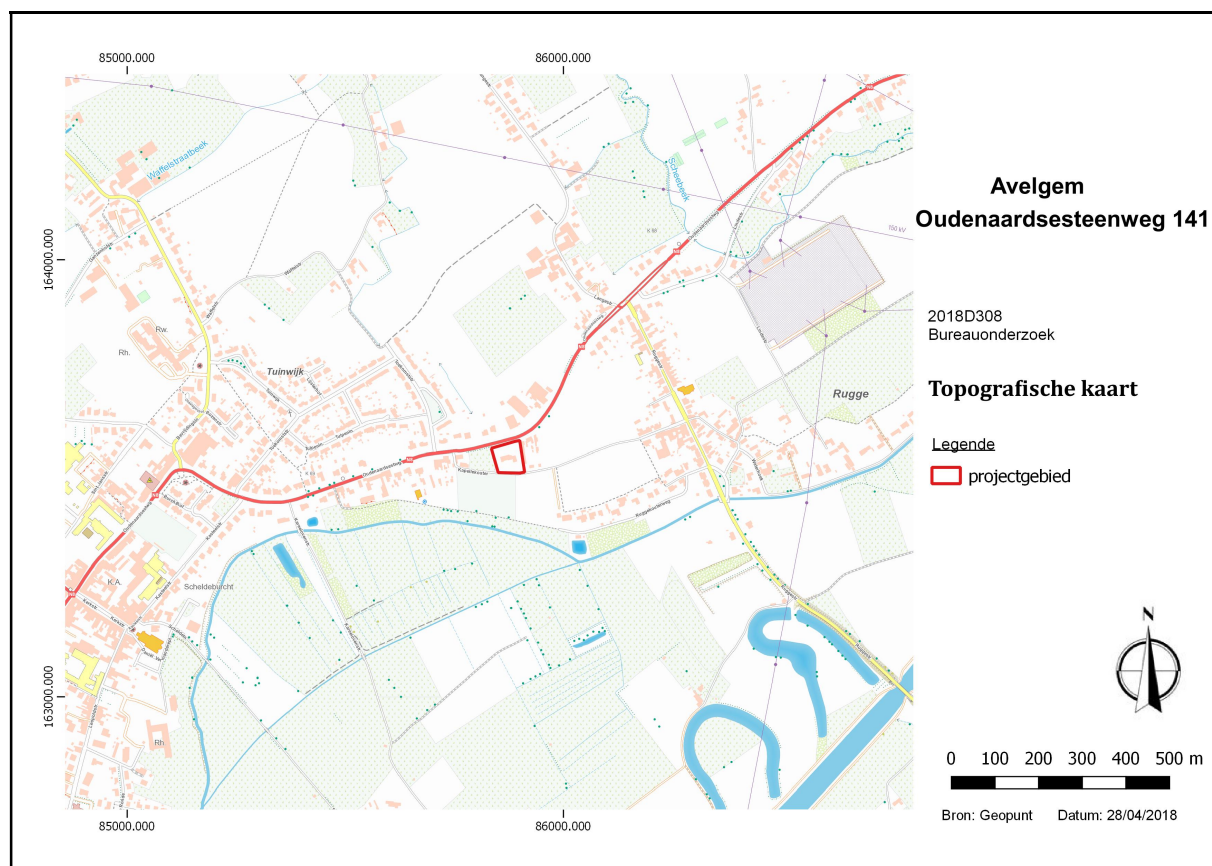
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

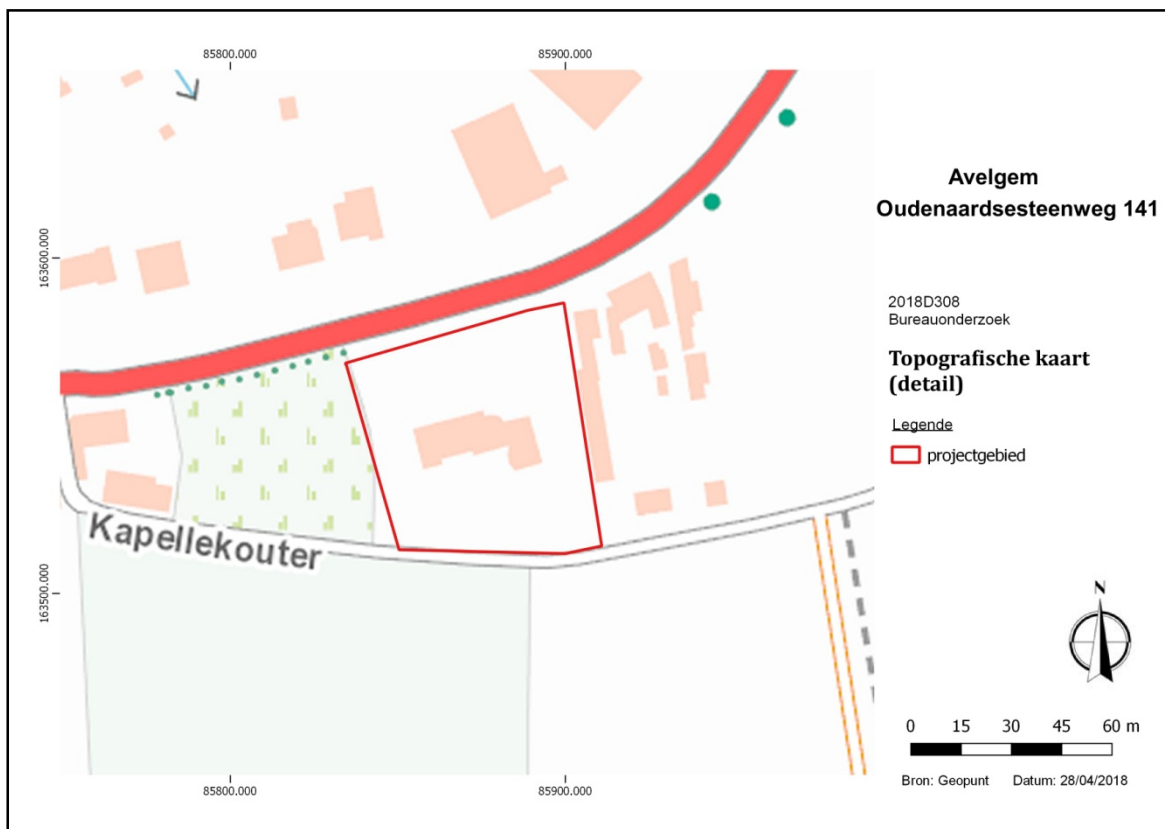
Het projectgebied bevindt zich te Avelgem. De gemeente ligt in het zuidoostelijke deel van de provincie West-Vlaanderen. De gemeente grenst in het noordwesten met Kortrijk, in het noorden met Anzegem, in het zuidoosten met Kluisbergen en in het zuidwesten met Spiere-Helkijn. Net ten zuiden, op circa 1km van het plangebied loopt de Schelde. Het projectgebied is gelegen aan de Oudenaardsesteenweg (deze loopt ten noorden van het plangebied). Ten zuiden wordt het plangebied begrensd door de Kapellekouter.

Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder: Avelgem, afdeling 1, sectie A, delen van perceelnr. 463D.

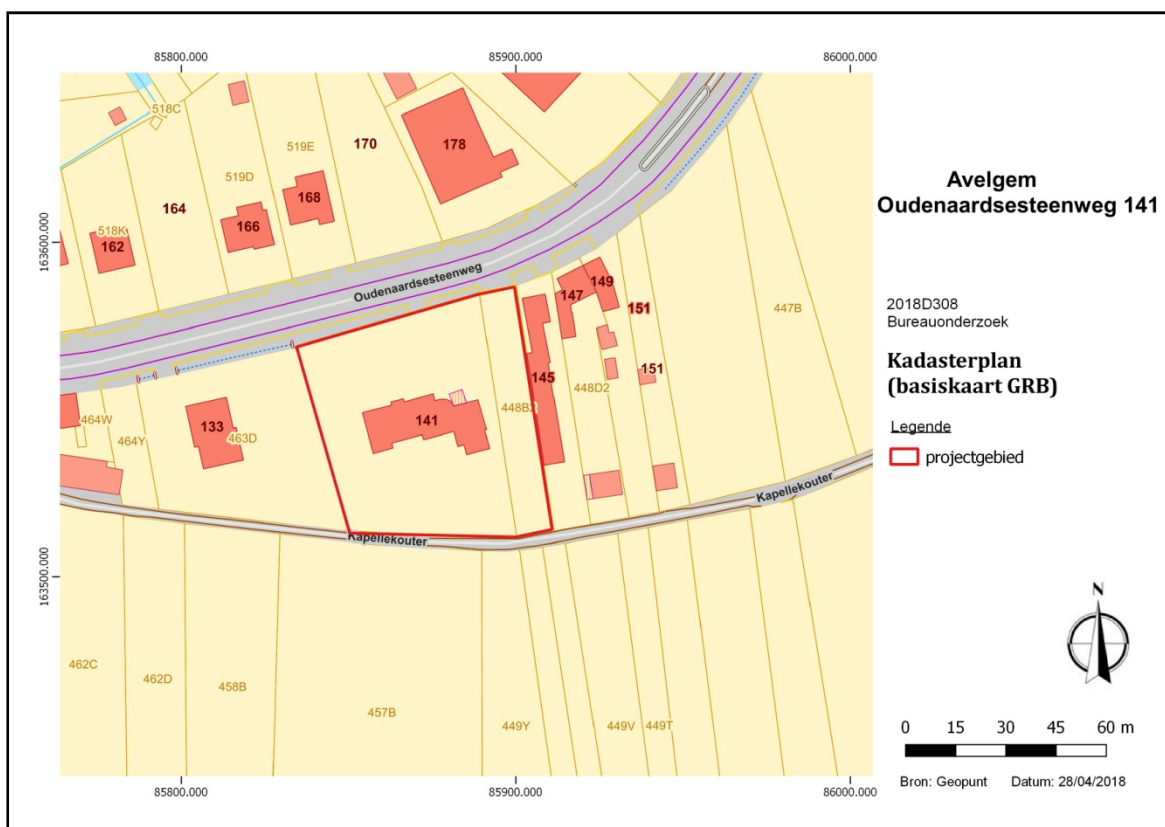
Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in hoofdzakelijk twee types namelijk: andere bebouwing (rode kleur) en akkerland (witte kleur). In het zuidwesten van het projectgebied komt een bruingroene kleur voor (nat weiland).

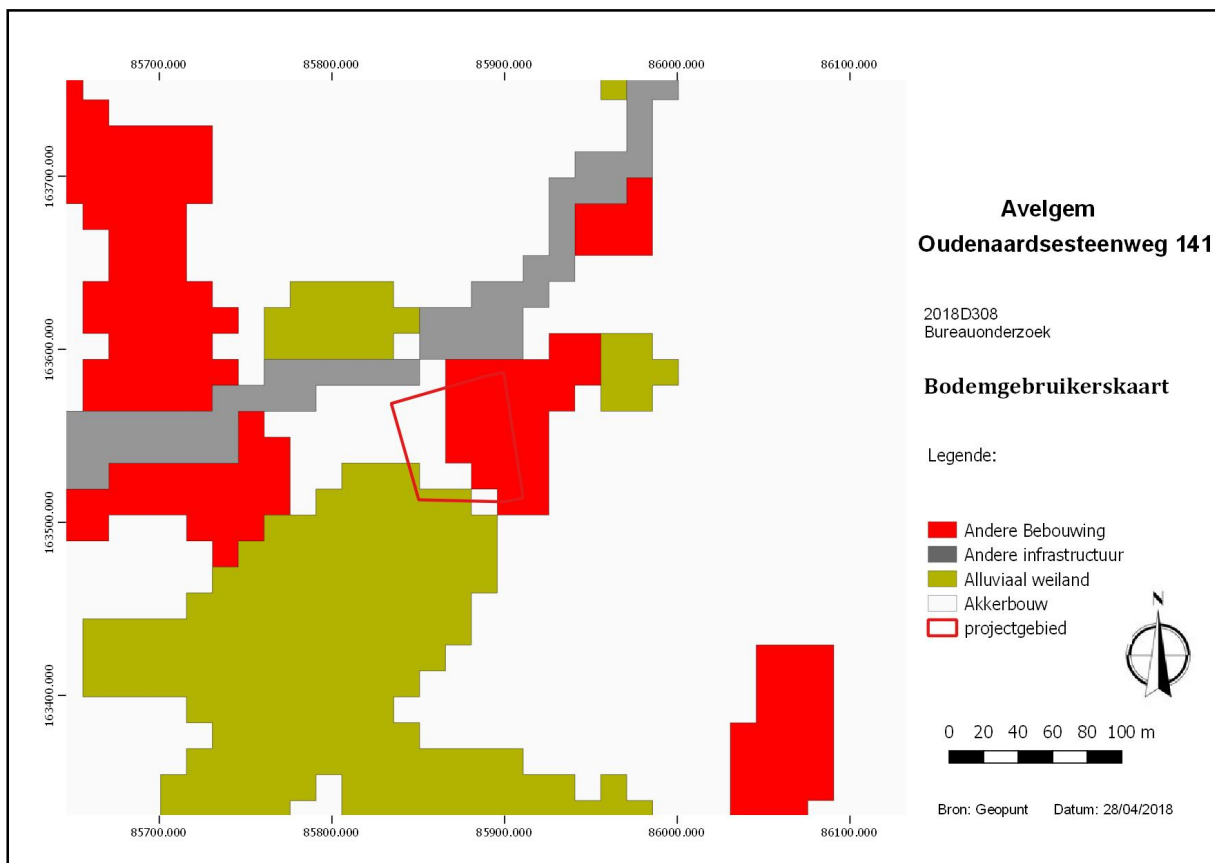
Figuur 7 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)

Figuur 8 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI)

Figuur 9 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)

Figuur 10 Bodemgebruikerskaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

4.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

Het plangebied is in geomorfologisch opzicht gelegen in de zuidelijke uitloper van de Vlaamse vallei. De vallei van de Schelde maakt deel uit van de Vlaamse Vallei. Vermoedelijk greep de eerste uitschuring van de Scheldevallei plaats tussen 800.000 en 400.000 jaar geleden, meer bepaald tijdens de glaciale fasen van deze periode. Door de lage zeespiegel sneden de rivieren, waaronder ook de schelde, zich diep en breed in het landschap in en werden de hoge getuigenheuvels van de vlaamse ardennen, zoals de Kluisberg, de Paterberg, de Muziekberg op de rechteroever, en de Tiegemberg en Kooigembos op de linkeroever, gevormd.⁴

Eén van de belangrijkste uitschuringsfasen van de Schelde vond plaats in de Saale (250.000 jaar geleden) waarbij de verwilderde rivier zich tot 10-15m diep insneed. De vallei met talloze geultjes was plaatselijk meer dan een kilometer breed. Door het zandig erosiemateriaal, meegevoerd met het smeltwater, slibden deze geultjes echter snel dicht, wat zorgde voor een zeer dynamisch milieu.

In de loop van het Weichseliaan geraakte de Scheldevallei volledig opgevuld door eolische en fluviatiele, zandige pakketten. Deze werden in hoofdzaak tijdens het Laatste Glaciale Maximum

⁴ DE COCK S. et al. 1996.

(26.000-20.000 jaar geleden) afgezet. aan het begin van het Laat-Glaciaal (ca. 15.500 - 14.500 jaar geleden) zorgde de vrij abrupte klimaatverbetering voor een toenemende vegetatie, waardoor de erosie stilviel. De schelde evolueerde van een verwilderd naar meanderend riviersysteem met één enkele diepe, kronkelende bedding en een debiet dat 3 tot 5 maal hoger lag dan vandaag. In dit systeem ontstaan kronkelwaardruggen en oeverwallen: kronkelwaardruggen zijn langgerekte zandige stroken die zich langs de binnenbochten van de actieve geul ontwikkelen terwijl oeverwallen langgerekte hoogtes zijn langs een rivier die ontstaan doordat bij overstromingen telkenmaal grof sediment op de oever afgezet wordt dat uiteindelijk accumuleert tot een hoogte.

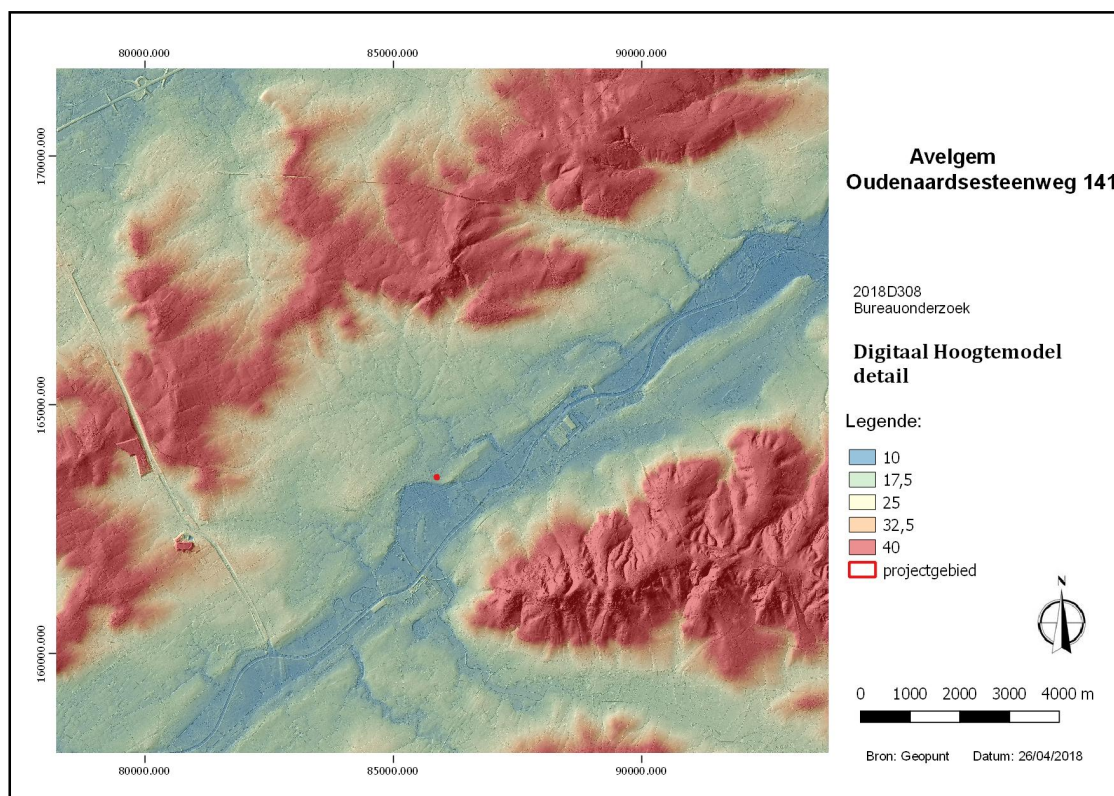
Tijdens de tweede helft van het Tardiglaciaal (Jonge Dryas) wordt het klimaat kouder en droger en de scheldegeul wordt gedeeltelijk opgevuld met bruine tot witte leem met schelpen. in de loop van deze periode blijken de opeenvolgende overstromingen van de rivier oeverwallen gevormd te hebben op beide oevers. Het valt niet uit te sluiten dat er ook sedimenten van eolische oorsprong uit deze periode aanwezig zijn in de alluviale vlakte. Net buiten de alluviale vlakte ontstaan zowel op de linker- als op de rechteroever en parallel met de rivier windwallen van uit de alluviale vlakte weggeblazen zandig materiaal. De overgang naar het Holocene lijkt dan weer gepaard te gaan met een nieuwe insnijding, i.e. door de bruinwitte lemige afzettingen van de Jonge Dryas. Deze mogelijke nieuwe geul is wel merkkelijk kleiner dan de vorige. Vanaf deze periode kunnen kleine depressies in de overstromingsvlakte nat blijven doordat regenwater vanaf de hellingen er in stroomt. Ze vormen kleine kommen die opgevuld worden met een zwart lemig-kleilig sediment. In dezelfde periode begint er zich een bodem te vormen aan het Tardiglaciaal oppervlak van de alluviale vlakte.

in de loop van het Preboreaal zorgt de verdichting van de bossen voor een vermindering van afstromend regenwater en leidt de zeespiegelstijging tot een stijging van de grondwatertafel waardoor zich vanaf het begin van het Holocene veen begint te ontwikkelen onderaan in de geul. Vanaf het Boreaale breidt het veen zich uit over de brede geul van de Tardiglaciale rivier en vervolgens over de rest van de Tardiglaciale alluviale vlakte. Deze accumulatie van organisch materiaal blijft doorgaan tot het begin van het subatlanticum en bedekt geleidelijk aan de hele rug met een veenlaag die in dikte varieert van 3m (aan de basis) tot slechts 0,5m (op de top). De top van het veen vormde het loopvlak in de Romeinse periode. vanaf de laat-Romeinse tijd/vroege-middeleeuwen trad de schelde regelmatig buiten haar oevers en werden 2m tot 3m dikke alluviale kleipakketten afgezet.

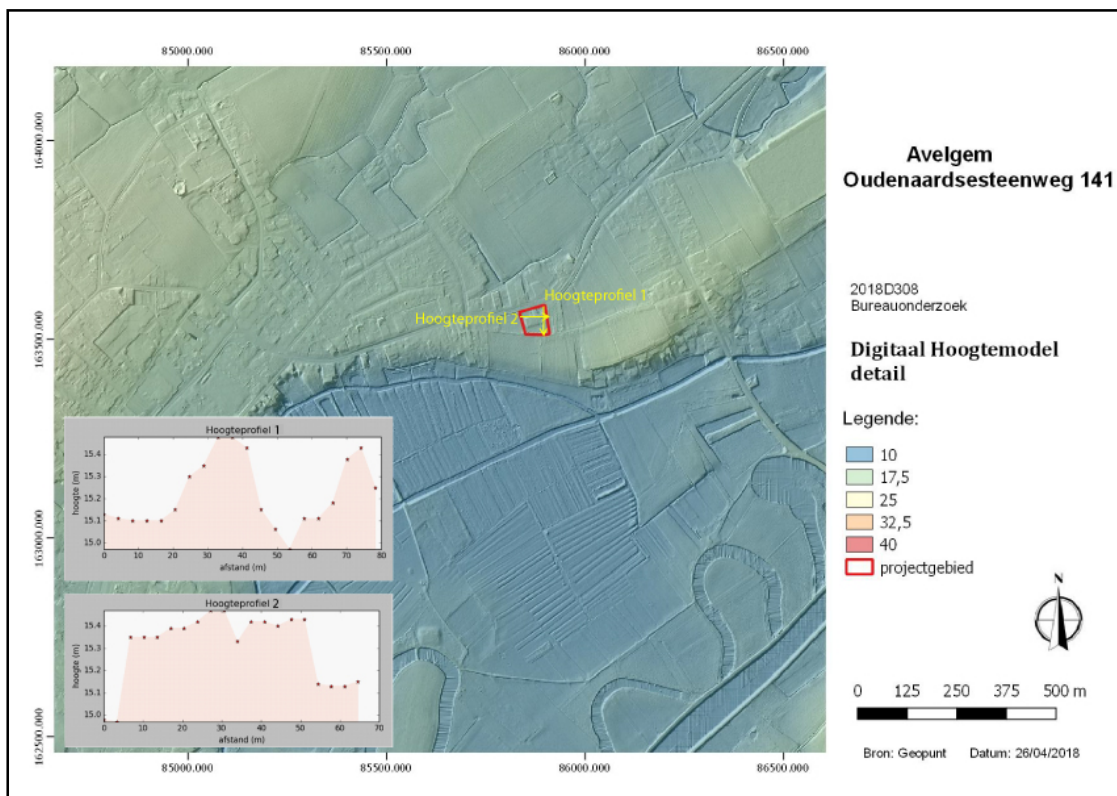
Het plangebied bevindt zich in de relatief vlakke Scheldevallei, op de rand van het alluvium van de boven-Schelde, met beperkte hoogteverschillen (schommelend tussen +15m TAW en +15,4m

TAW). Circa 90m ten westen van het plangebied loopt de Waffelstraatbeek, een aftakking van de Rijtgracht loopt op 170m ten zuiden van het projectgebied. De Boven-Schelde loopt op 1km ten zuiden van het projectgebied.

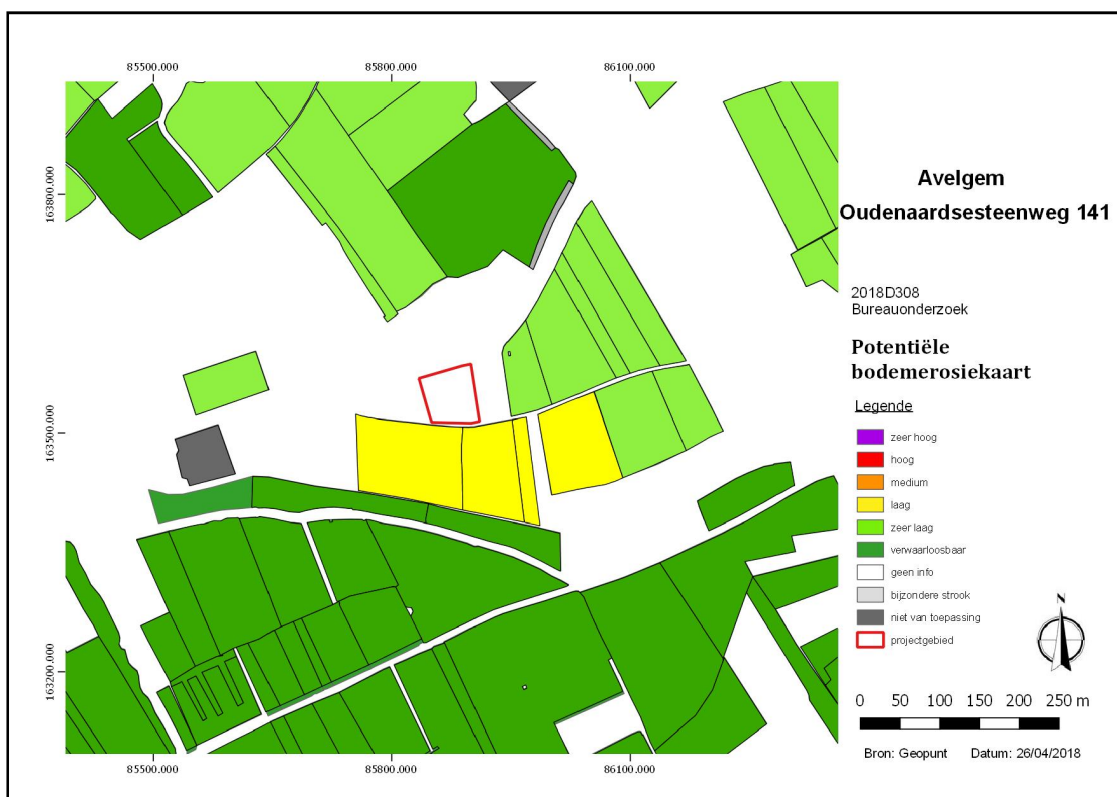
De bodemerosiekaart is ter hoogte van het plangebied wit gekleurd, dit betekent dat er geen info voorhanden is. Net ten zuiden van het plangebied bevinden zich gronden met een laag potentieel op erosie. Rondom het plangebied kan geconcludeerd worden dat de gronden een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op erosie hebben.

Figuur 11 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

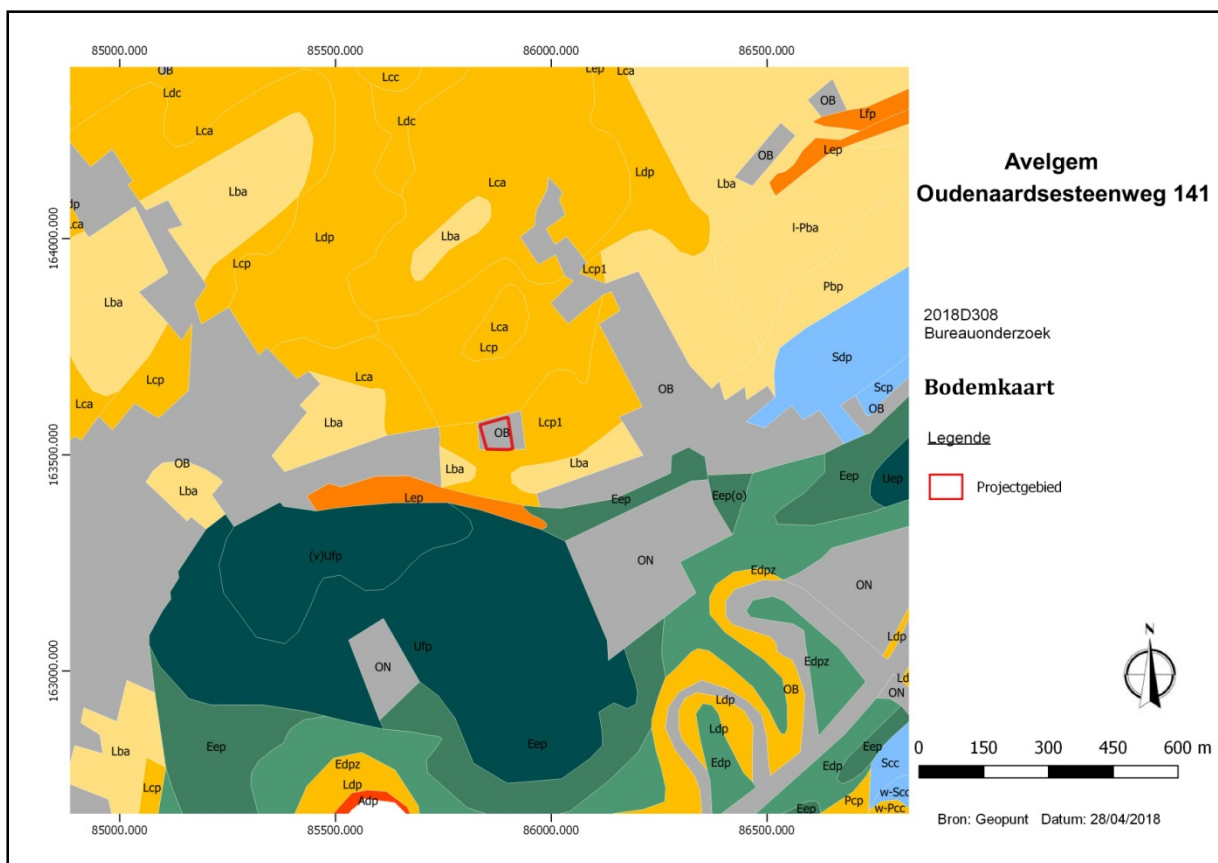
Figuur 12 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)

Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Het plangebied wordt gekarteerd als **OB**, d.w.z. dat de gronden bebouwd zijn. Rondom het plangebied worden de gronden gekarteerd als Lcp1. Dit is een matig droge zandleembodem zonder profiel. De bouwvoor (Ap) van deze matig droge colluviale zandleemgronden is meestal (donker) grijsbruin en ongeveer 20-30cm dik. Hieronder komt een zwak humeuze overgangshorizont voor van sterk wisselende dikte die veelal houtskool en baksteenrestjes bevat. In veel gevallen komt een bedolven textuur B voor. In andere gevallen rust het colluvium op een Tertiair substraat. Bij het complex zijn gronden zonder profielontwikkeling geassocieerd met profielen met een verbrokkelde textuur B-horizont of een andere profielontwikkeling. De gleyverschijnselen beginnen op 80-120cm diepte. De waterhuishouding is gekenmerkt door een te natte bodem in de winter, maar valt gunstig uit in de zomer. De bodems zijn geschikt voor de meeste gewassen.

Figuur 14 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt)

4.4. GEOLOGISCHE SITUERING

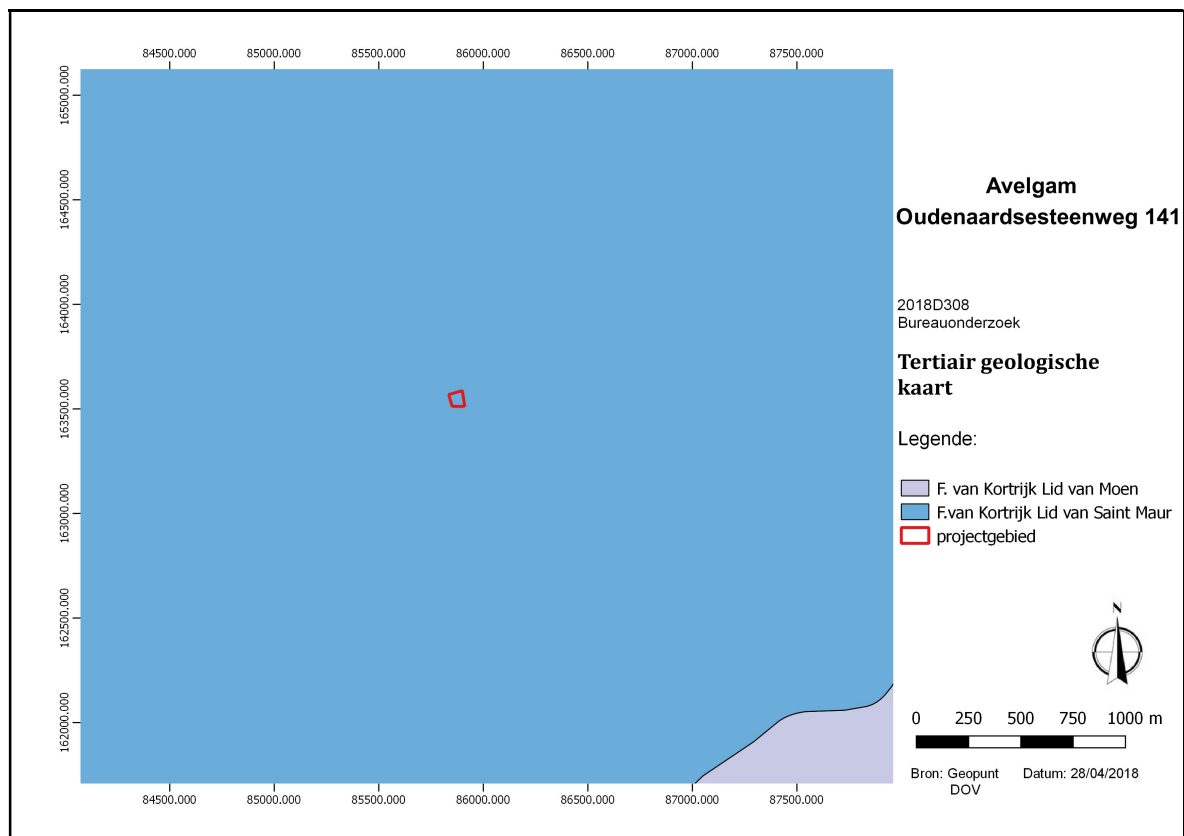
Op de tertiair geologische kaart bevindt het plangebied zich ter hoogte van het Lid van Saint-Maur (Formatie van Kortrijk). De Formatie van Kortrijk bestaat voornamelijk uit kleiige sedimenten en in het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper) naar het noordoosten toe. Naar het zuidwesten wordt het homogeen kleiiger. Het Lid van Saint-Maur is een zeer homogene afzetting van fijnsiltige klei afgezet in een rustig open-shelf milieu. De homogene klei is beter gekend als “Klei van Ieper” en wordt uitgebaat voor de baksteenindustrie.

De quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het type 3. Dit houdt in dat er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. De opbouw van dit profieltype is als volgt:

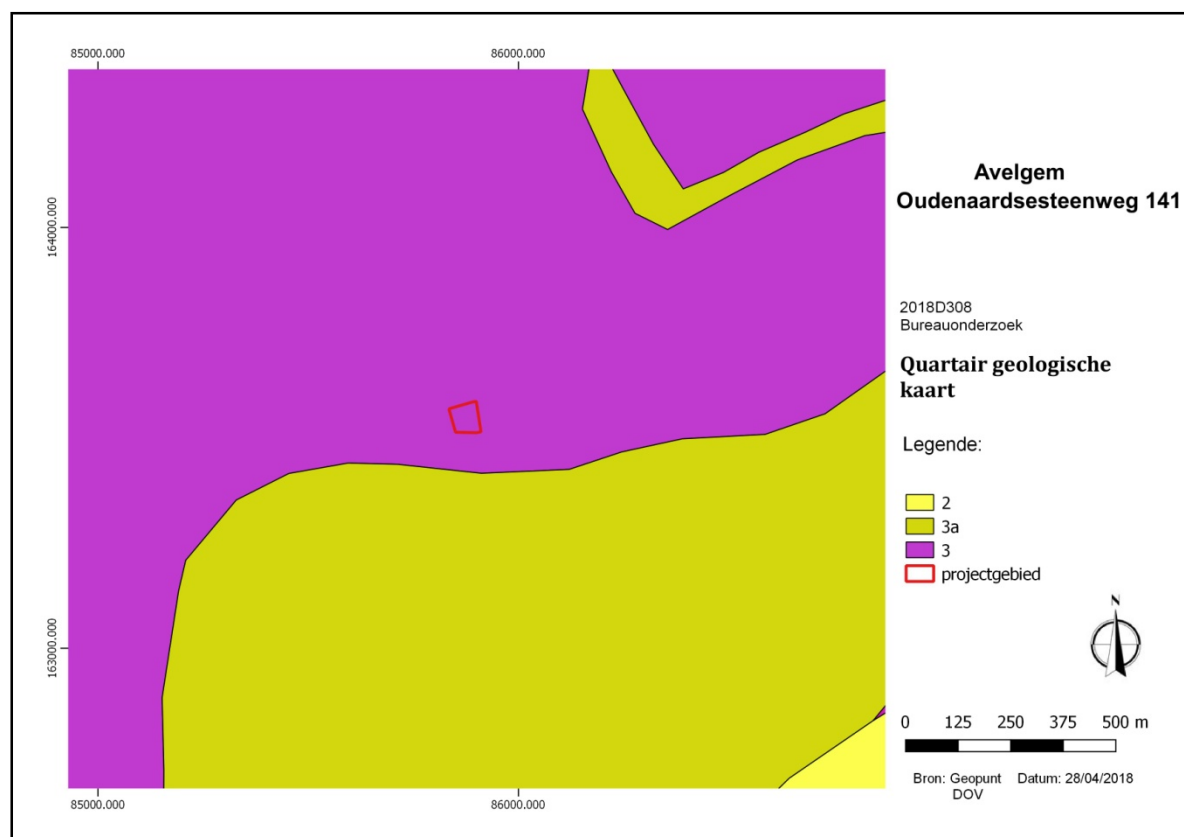
- **ELPw** (karteereenheid is mogelijk afwezig): dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene. Het betreft zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. **HQ** (karteereenheid is mogelijk afwezig): Dit zijn hellingsafzettingen van het Quartair.

- **FLPw**: Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)

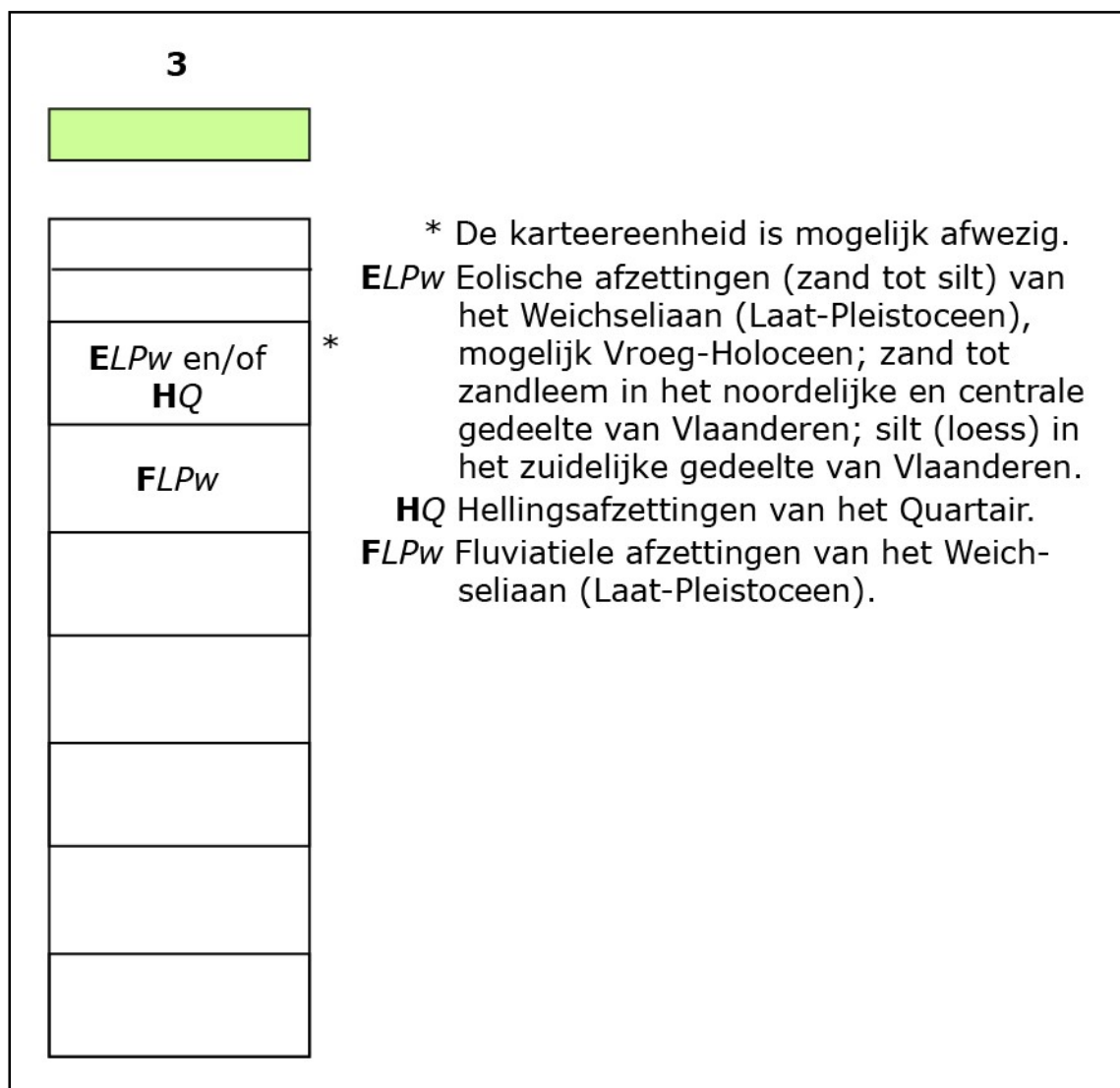
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 15 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 16 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 17 Uitleg type 3 van de Quartairgeologische kaart (bron: geopunt)

4.5. HISTORISCHE SITUERING

4.5.1. ALGEMEEN⁵

Avelgem wordt voor het eerst vermeld in 966 als "Aulinghem" in een bezitsoorkonde, gegeven door Lotharius van Frankrijk aan de Sint-Baafsabdij (Gent). Het is echter niet onwaarschijnlijk dat Avelgem verder teruggaat in de tijd. De Gentse St.-Pietersabdij bezat reeds in 821 een hoeve in de nederzetting villa Rucga, het latere gehucht Rugge, gelegen ten noordoosten van de dorpskern.

Het altaar van Avelgem wordt voor het eerst vermeld in 1111. Balderik, bisschop van Noyon en Doornik bevestigt dat jaar het patronaat van de Gentse Sint-Pietersabdij over verschillende altaren in de streek, onder meer dit van Avelgem. De abt van de abdij is tevens de grote tiendheffer in Avelgem. De oudste vermeldingen van de kerk, die op het grondgebied van de heerlijkheid Avelgem stond, dateren van 1269 en 1281.

Op het grondgebied van de gemeente lagen verschillende heerlijkheden. De belangrijkste waren "Ter Muncken", tot 1491 in eigendom van de Sint-Pietersabdij en gelegen op grondgebied van het gehucht Rugge; de heerlijkheid "Ename", eveneens gelegen in het gehucht Rugge, na schenking omstreeks het midden van de 12de eeuw door Otto van Rugge, toebehorend aan de abdij van Ename en tenslotte de belangrijkste, de dorpsheerlijkheid "Avelgem". Op het grondgebied van de gemeente lagen dan ook verschillende, thans verdwenen hoeves in eigendom van de Gentse abdijen Sint-Pieters en Sint-Baafs.

De eerste ridder-heer te Avelgem is Willem I, vermeld in de tweede helft van de 12de eeuw. In 1269 huwt Heila van Avelgem (een afstammeling van Willem I) met Oste I van Steenhuize. De familie van Steenhu(i)ze blijft in het bezit van de heerlijkheid Avelgem tot in 1416, dan huwt Maria van Steenhu(i)ze met Jan van Brugge, heer van Gruuthuse, waardoor Avelgem eigendom wordt van het beroemde Brugse geslacht Gruuthuse. Hun zoon, Lodewijk van Gruuthuse, ridder van het Gulden Vlies en befaamd als krijgsman en diplomaat, koopt in 1491 de heerlijkheid Ter Muncken en verenigt deze met de heerlijkheid van Avelgem onder één schepenbank.

Bij de godsdiensttroebelen op het einde van de 16de eeuw, blijft de gemeente niet gespaard: de kerk, het kasteel van de Gruuthuses, vier molens en meer dan 200 van de 386 woningen branden in 1581 af. Hierdoor raakt Catharina van Brugge in grote financiële problemen; de heerlijkheid van Avelgem met haar 53 achterlenen en de heerlijkheid Ter Muncken met zeven achterlenen wordt in 1594 door de Grote Raad van Mechelen openbaar te koop gesteld.

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122016> (geraadpleegd op 07/05/2018).

Maximiliaan van Oignies, heer van Beaurepaire wordt de nieuwe eigenaar. Al snel komen de eigendommen terug in het bezit van afstammelingen van de familie Gruuthuse. In 1602 komen ze dankzij het huwelijk van Antoon de la Beaume -vijfde kind van Catharina van Brugge- met Jeanne de Richardot in handen van de familie Richardot. Ze verwerven de heerlijkheden Avelgem en Ter Muncken en bewonen het kasteel te Avelgem. De heerlijkheid bezit de lagere, midden en hogere justitie.

Tijdens de negenjarige oorlog (1688-1697) wordt Avelgem opnieuw getroffen door militair geweld en slaan Franse troepen er hun kampement op.

In 1701 wordt de familie d'Ursel eigenaar van de heerlijkheid van Avelgem, ze zullen dit blijven tot aan de Franse Revolutie. De familie verbleef nog zelden op het heerlijke kasteel en hield zich ver van de lokale politiek.

Van oudsher is Avelgem een agrarische gemeente, de bevolking vond haar bestaansmiddelen voornamelijk in landbouw (veeteelt en akkerbouw) en in veel mindere mate in de handel en textielnijverheid. Op het einde van de 18de eeuw vormt de vlas- en linnennijverheid de enige industrie.

Voor het einde van de 19de eeuw is er dus weinig industriële ontwikkeling. In het midden van de 19de eeuw is er een geringe aanwezigheid van klassieke lokale industrieën zoals onder meer brouwerijen, stokerijen, leerlooierijen, In 1836 telt men op het grondgebied van de gemeente twee brouwerijen, twee zoutketen (een opslagplaats voor zout), een stijfselfabriek, een alcoholstokerij (Deraedt in de Kerkstraat), twee blekerijen, twee tabaksfabrieken, een leerlooierij en een hoedenmakerij. In 1875 worden er drie weverijen vermeld, er zijn ook zeven molens, waarvan drie stampkotmolens voornamelijk gebruikt voor het malen van veevoeders. Een groot deel van de bevolking is in deze periode toegewezen op seizoens- en grensarbeid. Het ontstaan in 1869 van de spoorwegverbindingen Kortrijk-Avelgem-Ronse en Avelgem-Moeskroen is erg gunstig voor de ontsluiting en ontwikkeling van de gemeente. Bovendien zijn er goedkope gespecialiseerde arbeidskrachten, die reeds ervaring hadden opgedaan in Noord-Franse, Kortrijkse en Oudenaardse fabrieken, aanwezig. Ook de Schelde krijgt in deze periode een nieuwe rol en zorgt mee voor de industriële ontsluiting van de regio. In de tweede helft van de 19de eeuw worden Leie en Schelde met elkaar verbonden door de aanleg van het kanaal Kortrijk-Bossuit (1857-1861), tevens wordt tussen 1830 en 1870 de Schelde rechtgetrokken.

De opbloei wordt geremd door de Eerste Wereldoorlog. In oktober 1918 ondergaat Avelgem een Duitse beschieting en gasaanval die tientallen mensenlevens kost en zware schade aanbrengt in het dorpscentrum. Na de oorlog herleeft de economie en groeit Avelgem uit tot een klein

textielcentrum, het aantal werknemers van de genoemde spinnerij groeit aan tot 270 arbeiders en bedienden. Thans zijn er weinig restanten van deze industrie..

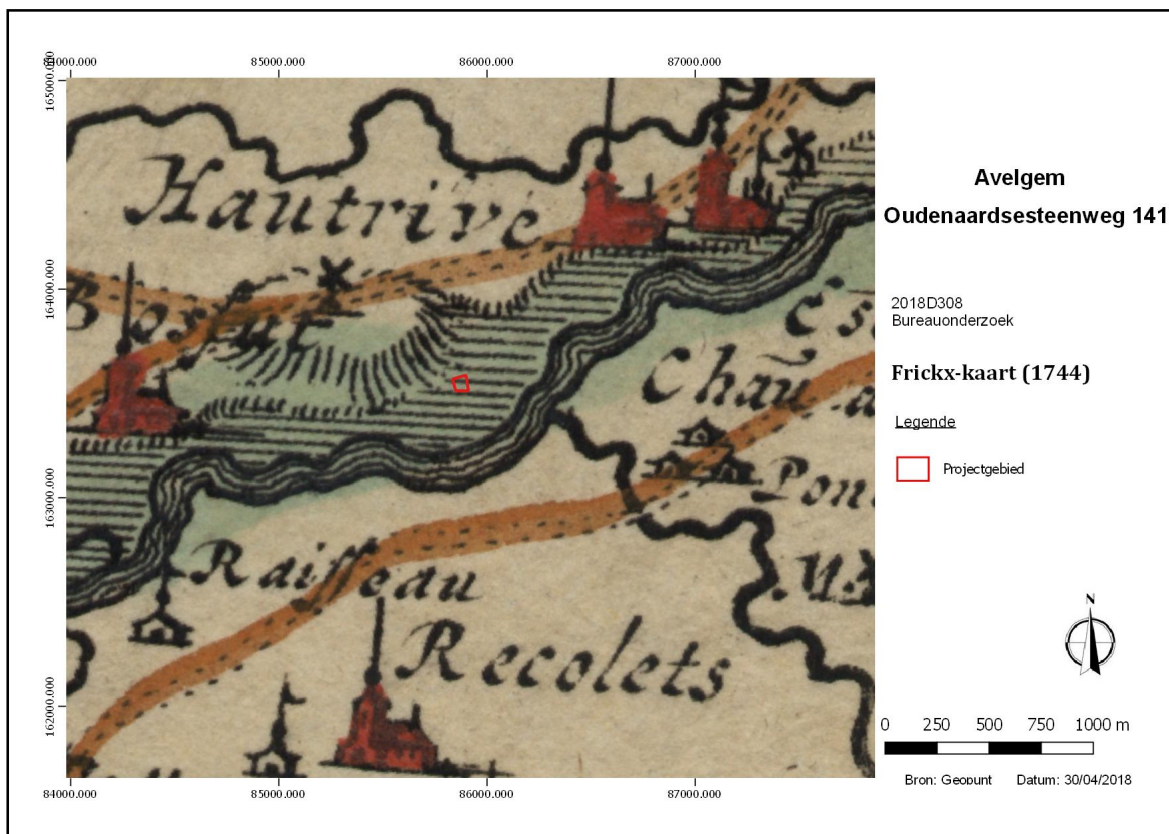
4.5.2. KAARTMATERIAAL

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart uit 1744. Op deze kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk. Op deze kaart ligt het plangebied ter hoogte van natte? gronden, ten noorden van de Boven-Schelde.

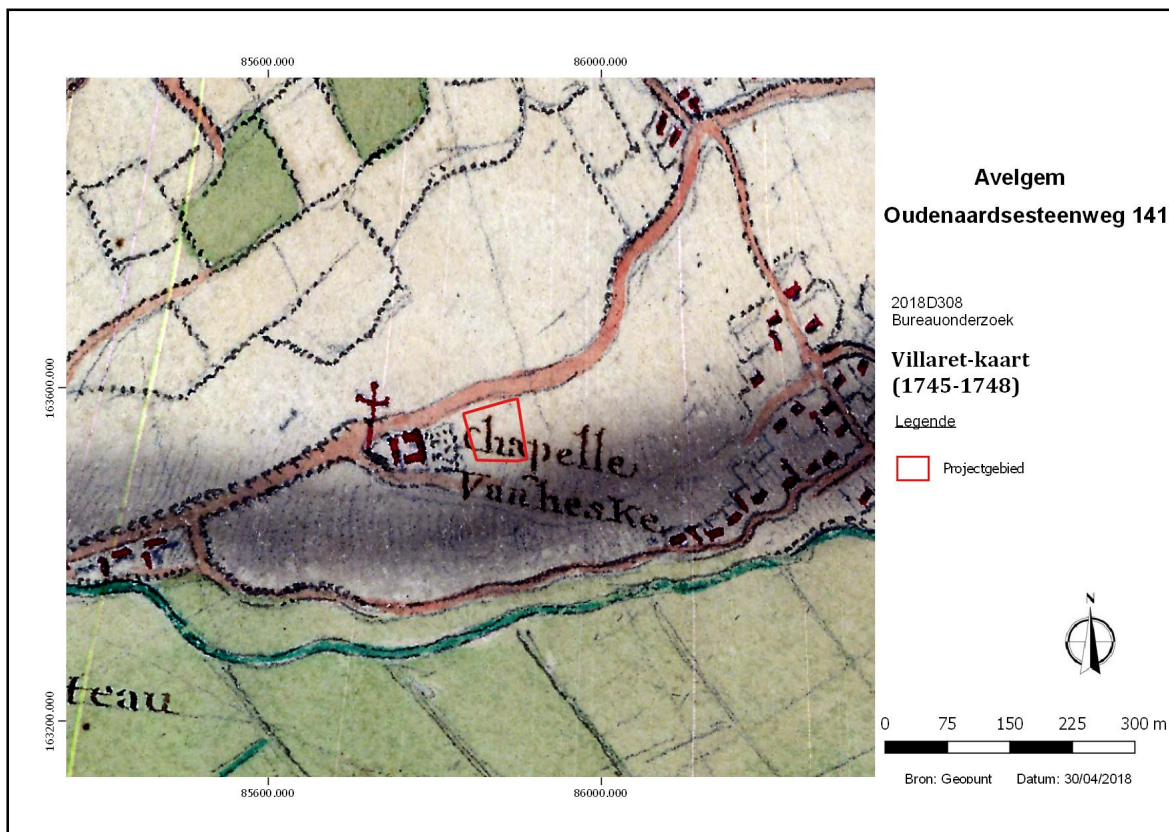
Een volgende kaart is de Villaret-kaart (1745-1748). Op deze kaart zijn de Oudenaardsesteenweg en de Kapellekouter reeds weergegeven. Ten westen van het plangebied wordt een kapel (*Chapelle Van Hesken*) afgebeeld (met bijhorend kerkhof?). Het plangebied lijkt wel buiten het areaal van de kapel en/of kerkhof te liggen. Ook op de Ferraiskaart (1777) staat de kapel afgebeeld (*Hesken Capelle*). Het plangebied wordt hier afgebeeld als akkerland. De molen van de kapel wordt in het noordoosten afgebeeld, aan de overzijde van de Oudenaardsesteenweg.

Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) krijgt de huidige percelering vorm. De kapel staat nu wat verder, ten westen van de Kapellekouter, afgebeeld. De molen bevindt zich net ten noordoosten van het plangebied. De kaart Vandermaelen (1846-1854) is weinig gedetailleerd en biedt geen verdere informatie omtrent het plangebied.. De Poppkaart (1842-1879) vertoont een grote gelijkenis met de Atlas der Buurtwegen.

Op de orthofoto uit 1971 is te zien dat de momenteel aanwezige woning reeds gebouwd was. Op de orthofoto's van 1990 en 2017 is te zien dat het plangebied weinig verandering kent.

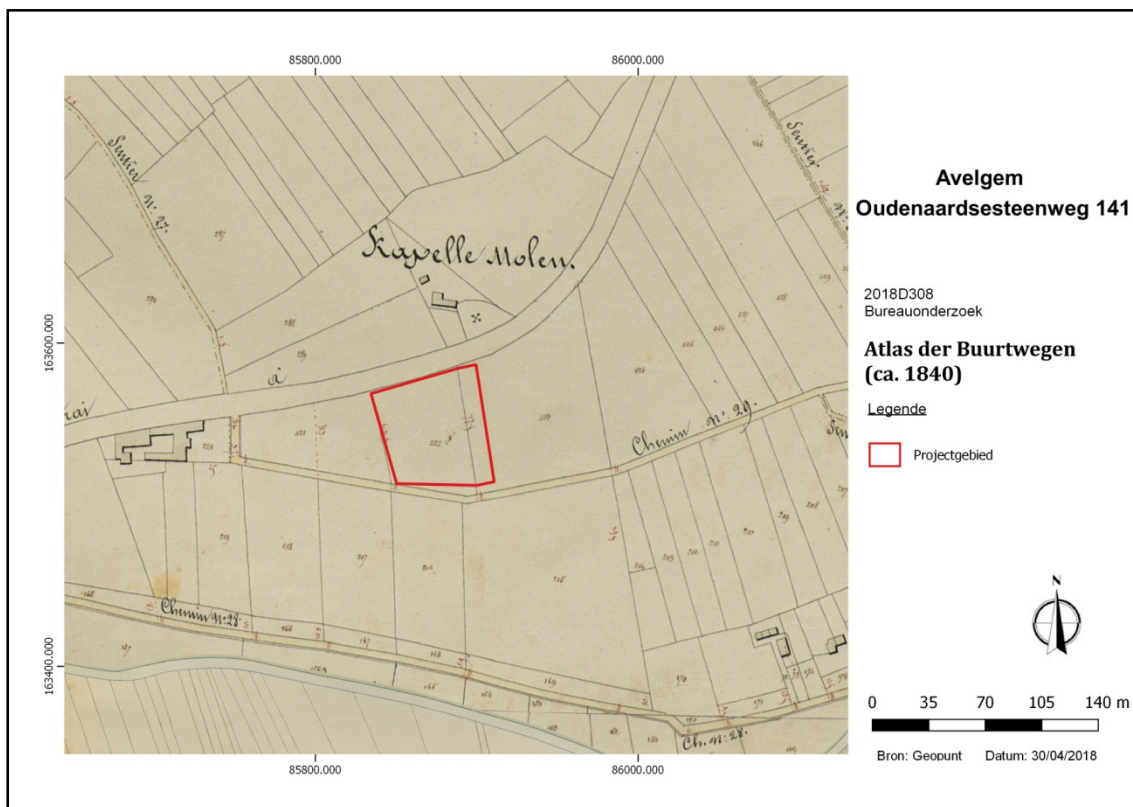
Figuur 18 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

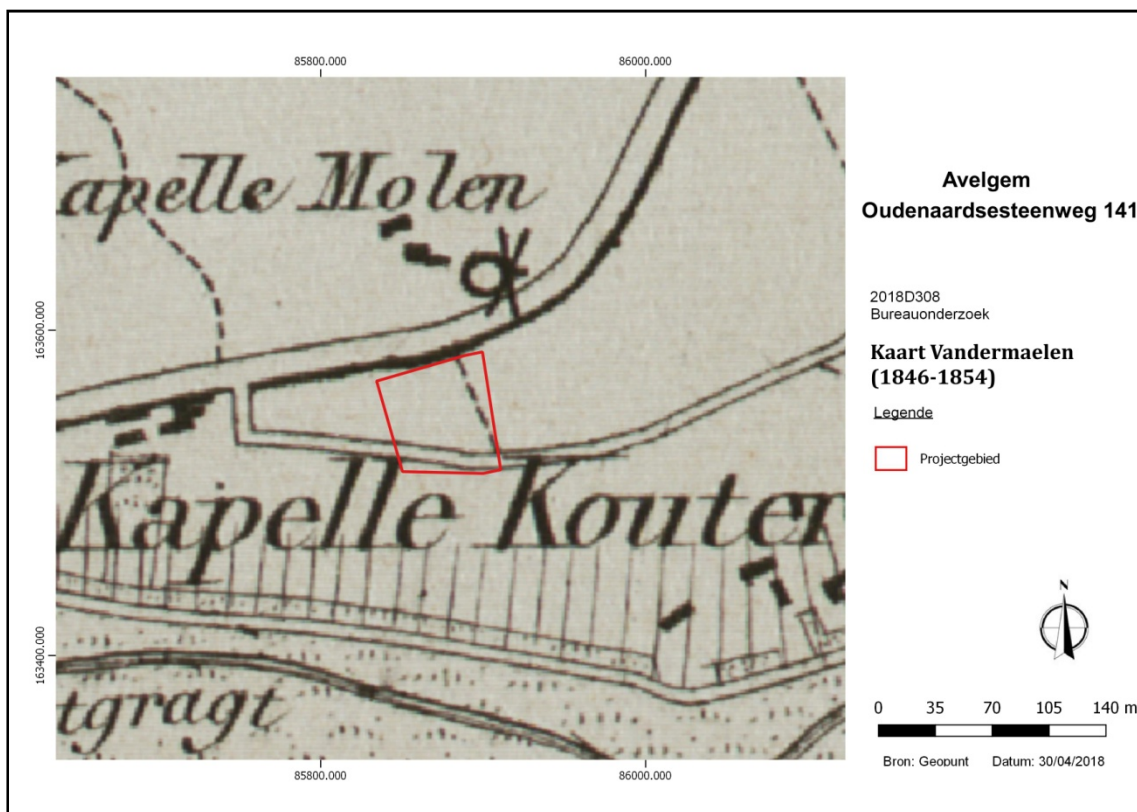
Figuur 19 Villaret-kaart (1745-1748) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

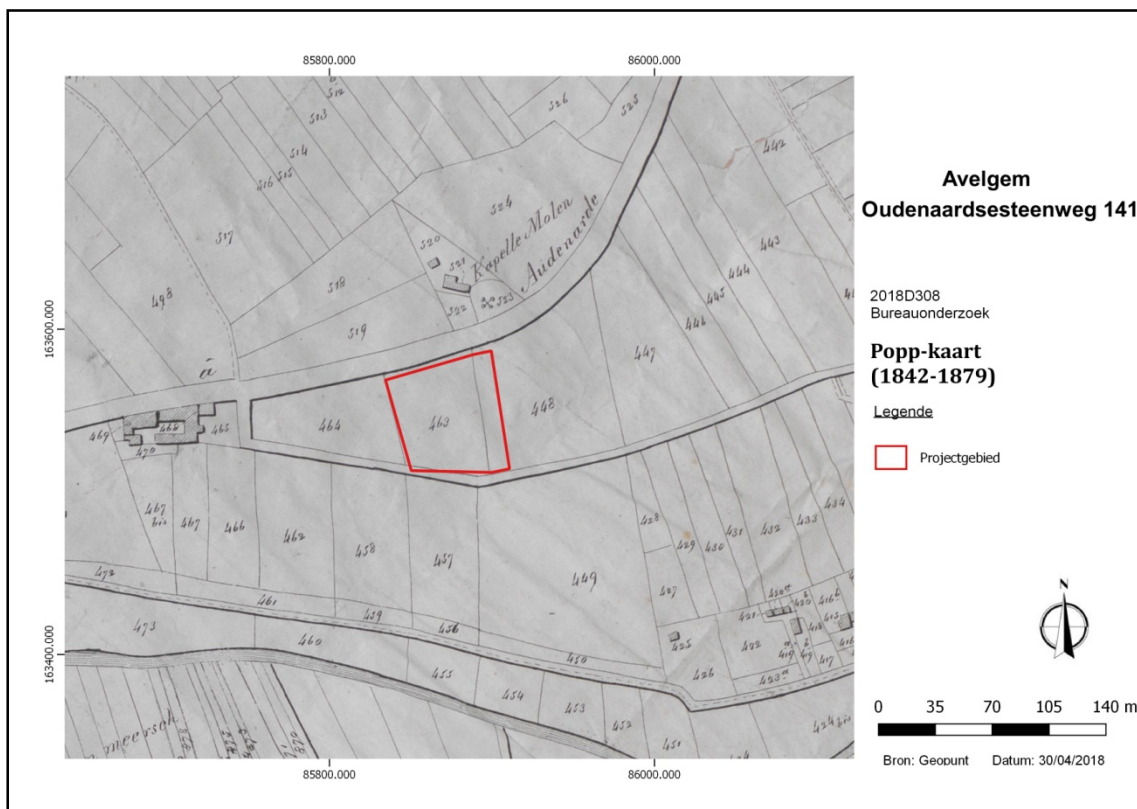
Figuur 20 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

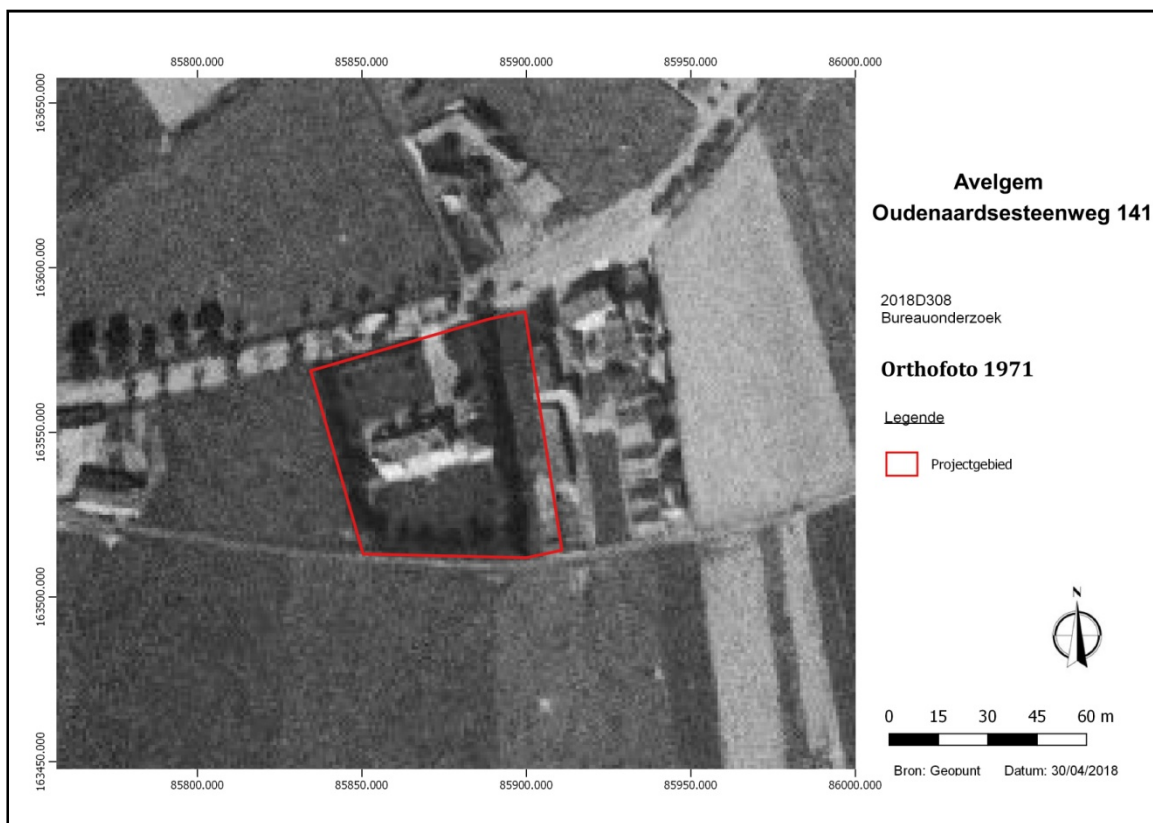
Figuur 21 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 22 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 23 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 24 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt)

Figuur 25 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt)

Figuur 26 Orthofoto uit 2017. (bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving (buffer 1km) enkele archeologische vindplaatsen vastgesteld.

Net ten oosten van het plangebied zou zich de vroegmiddeleeuwse dorpsnederzetting (Rugge Dorp) bevinden (ID 73977). De nederzetting zou reeds vanaf 821 bewoond zijn. De lokalisatie gebeurde op basis van het VLM-Natuurinrichtingsproject "Avelgemse Scheldemeersen". De studie werd gebaseerd op de literatuur en de Landschapshistorische studie uitgevoerd door Belconsulting n.v.⁶ Voor Rugge bestaan aanwijzingen dat dit de vroegere benaming was van de lokale afwateringsgracht, nu Rijt genaamd. Mogelijk werd Rugge ook afgeleid van 'ruge' wat staat voor spontane opslag van struikgewas met riet en biesen. Een verklaring wordt ook gezocht in het feit dat de nederzetting op een lage heuvel(rug) gelokaliseerd is. Iets verderop, ten noordoosten, ligt de localistie Rugge 5 (ID 73998). Hier zou zich een Romeinse rurale nederzetting bevinden. Meer info over deze localistie ontbreekt echter.

⁶ MESTDAGH, H. 1999, Archeologische inventarisatie en evaluatie van het gebied West-Vlaamse Scheldemeersen.

Net ten noorden van het plangebied (ID 72570) wordt de molen gesitueerd waarvan sprake op de Villaret-kaart (zie 4.5.2.).

Ter hoogte van de Hoogstraat (ID 164800) werden op een hoger gelegen terrein aan de rand van de Scheldevallei, naar aanleiding van een verkaveling, greppels en kuilen uit de late ijzertijd gevonden.⁷

Ter hoogte van ID 210173 werden naar aanleiding van een verkaveling vondsten uit de steentijden alsook verschillende vroeg-Romeinse bewoningssporen gevonden. Het ging ondermeer om een 6-tal Romeinse gebouwplattegronden, 2 vermoedelijke waterkuilen, een vermoedelijk brandrestengraf, leemwinnings- en andere kuilen. In de gebouwplattegronden werden een portiekgebouw, verschillende spiekers en mogelijk een hoofdgebouw herkend.⁸

Ter hoogte van ID 211305 werd een archeologische prospectie uitgevoerd. Deze prospectie leverde geen archeologische sporen op.⁹

Ten zuidoosten van het plangebied (ID 500409) bevindt zich vermoedelijk een Romeinse villa.¹⁰ Ook ten zuiden van het plangebied, ter hoogte van ID 500410 zou zich een Romeinse villa bevinden.

Een site met walgracht bevindt zich ter hoogte van ID 72571 en ID 72573. Ter hoogte van ID 165989 werden verschillende loden bolletjes en een groot aantal fragmenten van obuskoppen gevonden. Deze kunnen in verband gebracht worden met WOI.

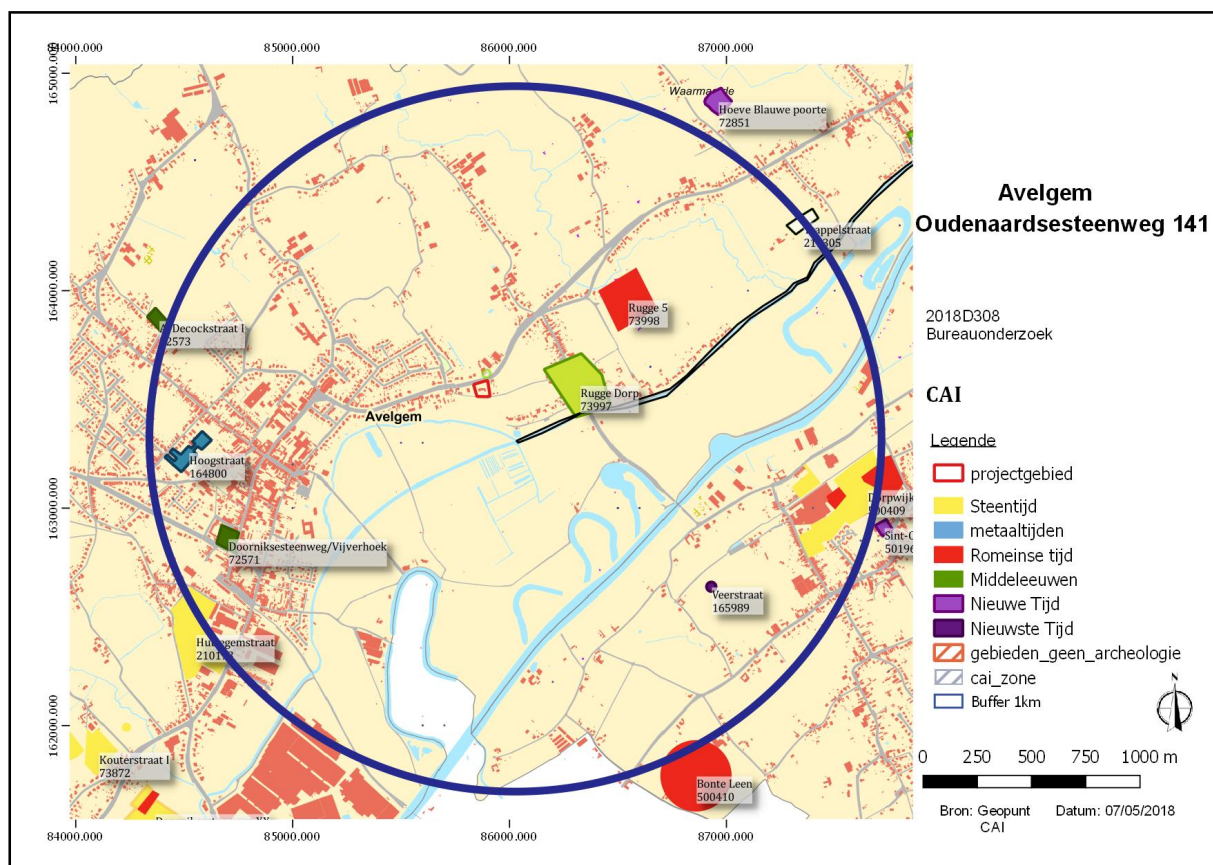
Concluderend kan gesteld worden dat de omgeving van het plangebied rijk is aan archeologische sites. Als er wordt uitgezoomd op de CAI-kaart valt het op dat vooral de regio rond Outrijve, Kluisbergen en Waarmaarde/Kerkhove druk bezaaid zijn met archeologische sites. De vallei van de Schelde oefende al vroeg een aantrekkingskracht uit op de mens. Getuige daarvan zijn de sites gaande van de vroegste periode nl. de steentijden, ijzertijd, Romeinse tijd tot de (post)middeleeuwen.

⁷ DE CLEER S., 2012.

⁸ JANSSENS N., COXL., VANOVERBEKE R. 2013.

⁹ DEMOEN D., JANSSENS N. 2015.

¹⁰ ROGGE M., Velzeke, 01.08.2003

Figuur 27 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)

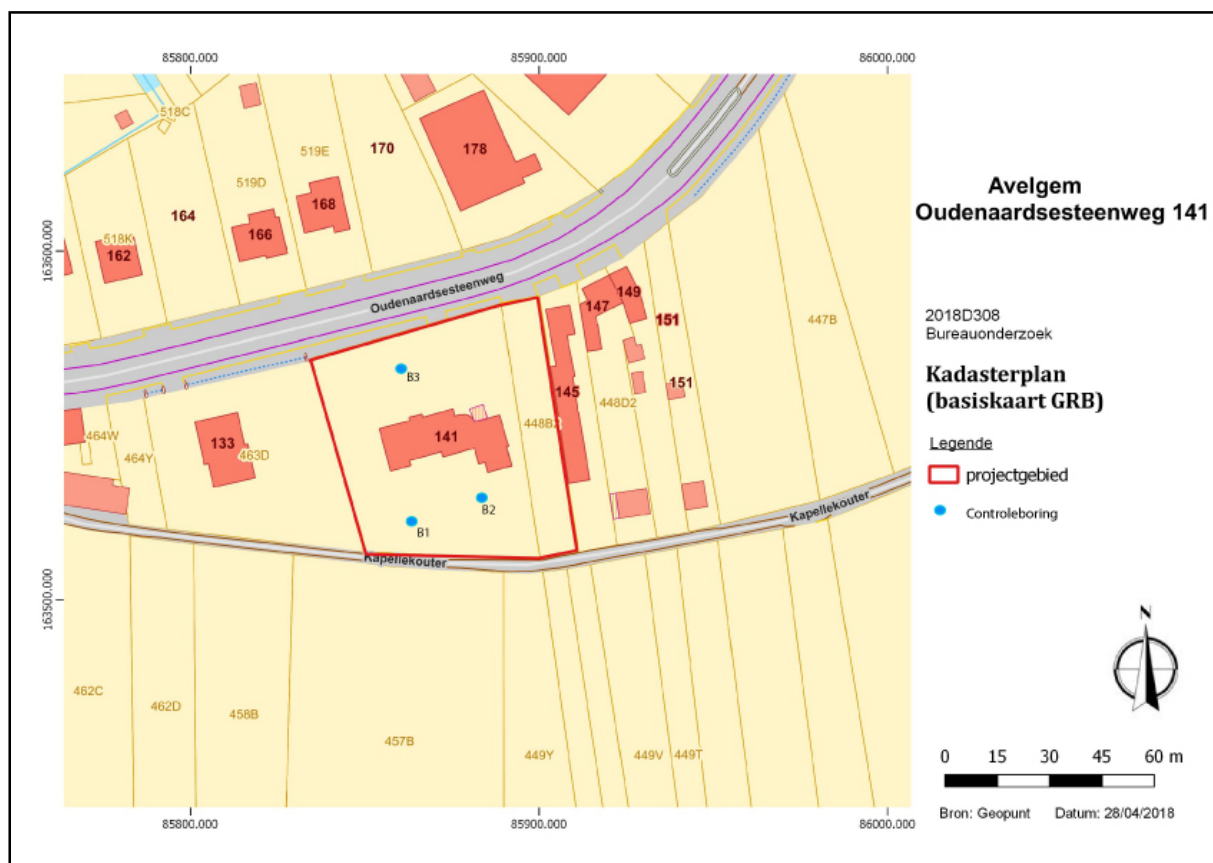
4.7. CONTROLEBORINGEN

Om de bodemopbouw en de verstoringsgraad binnen het plangebied na te gaan werden drie controleboringen geplaatst (zie figuur 28 voor de localisatie van de boringen).

Boring 1 werd geplaatst op het zuidelijke deel van het plangebied. De boring werd geplaatst tot op een diepte van circa 2m ten opzichte van het maaiveld niveau. De bodem was als volgt opgebouwd: een donkerbruin bovenste pakket (Ap-horizont, maaiveld) met een dikte van circa 30cm. Daaronder werd een bruine B-horizont waargenomen met een dikte van circa 40cm. De geelbeige zandlemige C-horizont bevond zich op een diepte van circa 70cm onder het maaiveld. De boring 2 werd meer naar het oosten gezet. De maximale diepte van de boring was hier 1,20m. De bovenste laag (Ap-horizont) was hier grijsbruin, vrij zandig en had een dikte van 25cm. Daaronder bevond zich een bruinige B-horizont met een dikte van circa 40cm. De geelbeige zandlemige C-horizont bevond zich op 65cm diepte ten opzichte van het maaiveld.

De derde boring werd op het noordelijke deel van het plangebied geplaatst. De bovenste Ap-horizont was donkerbruin en had een dikte van 30cm. Daaronder bevond zich een bruine B-horizont met een dikte van circa 40cm. De geelbeige C-horizont bevond zich op een diepte van 70cm onder het maaiveld.

Concluderend kan gesteld worden dat de bodemopbouw binnen het plangebied, voor zover gecontroleerd kon worden, vrij intact is. In de boringen werden geen verstoringen in de bodem waargenomen.

Figuur 28 GRB-kaart met aanduiding van de controleboringen. (bron: geopunt)

Figuur 29 Het plaatsen van de boring op het noordelijke deel van het terrein. (bron: erkend archeoloog)

Figuur 30 Boring 1. (bron: erkend archeoloog)

Figuur 31 Boring 2. (bron: erkend archeoloog)

Figuur 32 Boring 3.

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Ten westen van het plangebied wordt een kapel afgebeeld op de Villaret-kaart (1745-1748). Op de Ferrariskaart (1777) is het plangebied in gebruik als akkerland.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. In de omstreken werden al verschillende vondsten gedaan gaande van de steentijden tot de (post)middeleeuwen. Het terrein is vrij gunstig gelegen op een hoger gelegen plaats langs de alluviale vlakte van de Schelde. Deze gronden kenden een grote aantrekkingskracht op de mens.

5.2. AFWEGING GEPLANDE WERKEN VS VERDER ONDERZOEK

Op basis van alle gegevens uit het vooronderzoek wordt een afweging gemaakt over de te nemen maatregelen. In eerste instantie wordt gekeken naar non-destructieve methodes. Dit zijn onderzoeken die onder de noemer ‘verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem’ vallen. Hieronder wordt het landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie verstaan. Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een ‘vooronderzoek met ingreep in de bodem’ (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

De werken zullen het bodemarchief grondig verstoren. Het graven van de funderingen, de aanleg van diverse nutsleidingen, zwaar rollend verkeer binnen het plangebied, al deze elementen zullen er voor zorgen dat het eventuele aanwezige archeologische erfgoed grondig verstoord zal worden over het volledige plangebied.

Voor zover gecontroleerd kon worden was de bodemopbouw binnen het plangebied vrij intact. Er kan er van uit gegaan worden dat de zone waar momenteel het woonhuis staat vrijwel volledig verstoord zal zijn en geen archeologische resten meer zal bevatten.

5.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM

Landschappelijk bodemonderzoek

Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. In het geval van “Avelgem Oudenaardsesteenweg 141” wordt geen landschappelijk booronderzoek geadviseerd. De bodemkaart geeft voor wat betreft het plangebied een code OB (bebouwde gronden). Uit controleboringen bleek dat de bodemopbouw intact was. Er waren geen indicaties voor een paleobodem of een podzol. De quartairgeologische kaart geeft eolische afzettingen weer, dit betekent dat de eventueel aanwezige archeologische sporen zich net onder de bouwvoor zullen manifesteren.

Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Een dergelijk onderzoek kan een aanwijzing geven over mogelijk aanwezige resten, maar biedt geen informatie over de aard van de resten, de bewaring of datering. Vanuit economisch oogpunt is het dan ook niet zinvol dergelijke methode in te zetten op dit projectgebied.

Veldkartering en metaaldetectie

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. Veldkartering dient (bij voorkeur) uitgevoerd te worden op akkers waardoor deze onderzoeksmethode voor dit projectgebied niet efficiënt te noemen is. Een methode als veldkartering geeft daarenboven nooit met zekerheid uitsluitsel over de aan- of afwezigheid, en vooral bewaring van een archeologische site. Bijgevolg kan veldkartering voor dit projectgebied geen meerwaarde bieden en is de potentiële kenniswinst via deze methode dan ook klein tot nihil.

5.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek

Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van “Avelgem Oudenaardsesteenweg 141” behoort een boorcampagne met als doel de lokalisatie en waardering van een afgedekte archeologische site tot de mogelijkheden. Het al dan niet uitvoeren van deze methodes handgt af van de resultaten tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen. Gelet op de verwachting van klassieke sporenarcheologie is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel bedreigd archeologisch erfgoed in kaart te brengen. Tijdens het proefsleuvenonderzoek moet speciale aandacht worden besteed aan begraven horizonten en lithische artefacten.

Op basis van de waargenomen relictten kan een gefundeerde beslissing genomen worden in functie van eventueel vervolgonderzoek.

5.5. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. In de omstreken werden al verschillende vondsten gedaan gaande van de steentijden tot de (post)middeleeuwen. Het terrein is vrij gunstig gelegen op een hoger gelegen plaats langs de alluviale vlakte van de Schelde. Deze gronden kenden een grote aantrekkingskracht op de mens.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Binnen het plangebied staat momenteel een woning met een oppervlakte van 430m². Circa 1/3 van de woning is onderkelderd (143m²). De bouw van deze woning heeft meer dan waarschijnlijk een groot deel van de eventueel aanwezige archeologische sporen gewist. Ook de

weg in het uiterste oosten van het plangebied ken enige verstoring met zich meegebracht hebben. Voor de rest van het plangebied is, voor zover dit gecontroleerd kon worden, de bodemopbouw intact.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De werken zullen een grote impact hebben op het aanwezige bodemarchief (graven funderingen, aanleg nutsleidingen, zwaar rollend verkeer).

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Avelgem Oudenaardsesteenweg 141. Het projectgebied wordt in deze studie Avelgem Oudenaardsesteenweg 141 genoemd.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 4218m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen.

Het projectgebied bevindt zich te Avelgem. Het projectgebied is gelegen aan de Oudenaardsesteenweg (deze loopt ten noorden van het plangebied). Ten zuiden wordt het plangebied begrensd door de Kapellekouter.

Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder: Avelgem, afdeling 1, sectie A, delen van perceelnr. 463D.

De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor het verkavelen van het plangebied.. Vervolgens zullen in totaal 8 nieuwe woningen gebouwd worden. Twee opritten zorgen voor de verbinding met de Oudenaardsesteenweg.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. In de omstreken werden al verschillende vondsten gedaan gaande van de steentijden tot de (post)middeleeuwen. Het terrein is vrij gunstig gelegen op een hoger gelegen plaats langs de alluviale vlakte van de Schelde. Deze gronden kenden een grote aantrekkingskracht op de mens.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

- DE CLEER S., 2012, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem-Hoogstraat*, Baac rapport 46, Drongen.
- DE COCK S., HEIM J., HUYSMANS L., VAN MAERCKE-GoTTIGNY M.C., ROGGE M. & VYNCKIER J., 1996. Multidisciplinaire onderzoeksresultaten uit de “haven”komstructuur van de Gallo-romeinse baanpost te Kerkhove (gemeente avelgem). *Westvlaamse Archaeologica jaargang 12*: 33-73.
- DEMOEN D., JANSSENS N. 2015, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Avelgem- Trappelstraat*, Baac-Vlaanderen Rapport 143, Gent.
- JANSSENS N., COXL., VANOVERBEKE R. 2013, *Archeologische opgraving, Avelgem-Huttegemstraat*, Baac Vlaanderen rapport 14, Gent.
- MESTDAGH, H. 1999, *Archeologische inventarisatie en evaluatie van het gebied West-Vlaamse Scheldemeersen*.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).	7
Figuur 2 Plan huidige toestand. (bron: initiatiefnemer).....	8
Figuur 3 Zicht op het plangebied en de woning 141 gezien vanaf de Oudenaardsesteenweg. (bron: erkend archeoloog)	9
Figuur 4 Zicht op het zuidelijke deel van het plangebied. (bron: erkend archeoloog)	9
Figuur 5 Zicht op het zuidoostelijke deel van de woning. (bron: erkend archeoloog)	10
Figuur 6 Uitsnede uit het plan der werken. (bron: initiatiefnemer).....	12
Figuur 7 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)....	13
Figuur 8 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI).....	14
Figuur 9 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt).....	14

Figuur 10 Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	15
Figuur 11 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	17
Figuur 12 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)	18
Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	18
Figuur 14 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt).....	19
Figuur 15 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	21
Figuur 16 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	21
Figuur 17 Uitleg type 3 van de Quartairgeologische kaart (bron: geopunt).....	22
Figuur 18 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	26
Figuur 19 Villaret-kaart (1745-1748) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt) ..	26
Figuur 20 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	27
Figuur 21 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	27
Figuur 22 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	28
Figuur 23 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	28
Figuur 24 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt).....	29
Figuur 25 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt).....	29
Figuur 26 Orthofoto uit 2017. (bron: geopunt).....	30
Figuur 27 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)	32
Figuur 28 GRB-kaart met aanduiding van de controleboringen. (bron: geopunt)	33
Figuur 29 Het plaatsen van de boring op het noordelijke deel van het terrein. (bron: erkend archeoloog).....	34
Figuur 30 Boring 1. (bron: erkend archeoloog)	34
Figuur 31 Boring 2. (bron: erkend archeoloog)	35
Figuur 32 Boring 3.....	35